

Etimološka analiza riječi 'vuk' i 'pas' u oprjeci „divlje“ : „pitomo“ i „dalje“ : „bliže“ u okviru vukovih napada na stoku u indoeuropskim jezicima, s naglaskom na hrvatski jezik¹

Luka Velić

U radu govorimo o razvitku praindoeuropskih riječi za vuka i psa u indoeuropskim jezicima. Nakon kratka pregleda radova o razvitku i zamjenama naslijeđenoga praindoeuropskoga leksika, relativna se stabilnost riječi za vuka, dotično da se ta riječ uglavnom čuva u indoeuropskim jezicima, naprama riječi za psa, koja se ponekad zamjenjuje mlađim riječima, premda je i ona većinom očuvana u indoeuropskim jezicima, gledaju u analizi u okviru dihotomija „divlje“ : „pitomo“ i „dalje“ : „bliže“. U njima prve su dvije sastavnice („divlje“ i „dalje“) pridane vuku, tj. riječi 'vuk', dočim su druge dvije sastavnice („pitomo“ i „bliže“) pridane psu, odnosno riječi 'pas'. Pokušat ćemo vidjeti odražava li razmjerna stabilnost praindoeuropske riječi za vuka u indoeuropskim jezicima činjenicu da je vuk leksički uistinu predodčen kao divlji i dalji, kao i to, je li zamjenama praindoeuropske riječi za psa u nekim indoeuropskim jezicima pas viđen kao pitom i blizak čovjeku, što se ima slagati s tako ustanovljenim dihotomijama. Da bi bilo moguće donijeti takav zaključak, par 'vuk' : 'pas' uspoređujemo sa srodnim parovima 'vepar' : 'svinja' i 'tur' : 'bik' unutar praindoeuropskoga leksičkoga korpusa.

Ključne riječi: etimologija, praindoeuropski 'vuk' i 'pas', indoeuropski prajezik, indoeuropski jezici, leksičko čuvanje i zamjena, dihotomije „divlje“ : „pitomo“ i „dalje“ : „bliže“.

Uvod

U ovom radu jezičnom analizom odraza praie. riječi za vuka i psa u ie. jezicima objašnjavamo različito poimanje vuka i psa unutar čestih vukovih

¹ Posebno zahvaljujem prvomu recenzentu na jako korisnim izmjenama u radu, bez kojih on ne bi u konačnici bio u ovom obliku u kojem jest. Na temeljima iz njegove recenzije bilo je jako ugodno i lako raditi.

napada na stoku, s naglaskom na hrv. jezik. To činimo temeljem razlike u tome što je vuk i dalje divlji, a pas davno pripitomljen, odnosno unutar dihotomije „divlje“ : „pitomo“. Tu dihotomiju dalje modificiramo u „dalje“ : „bliže“, s obzirom na to da je pas, kao pitom, čovjeku bliži nego vuk, koji i dalje živi u divljini, te je čovjeku nedostupan i dalji, i koji je usto u mnogim kulturama istrijebljen ili desetkovan, zbog čega njegov je kontakt s čovjekom vrlo ograničen u odnosu na čovjekov doticaj sa psom. Osim toga, pas ima dosta pasmina nastalih križanjem, te je i to najjasnijim razlogom bliskosti psa čovjeku u odnosu na vuka te, kako ćemo pokazati, dijelom je odgovorno i za leksičku raznolikost u riječi za psa u odnosu na onu za vuka u ie. jezicima. Nakon analize para 'vuk' : 'pas' zaključke u okviru „divlje/dalje“ : „pitomo/bliže“ širimo i na parove 'vepar' : '(domaća) svinja' i 'tur' : 'bik' u svrhu dobivanja potpunijih tendencija u razvitku riječi za divlje i domaće životinje u tim slučajima.

Glede vukovih napada na stoku naglašavamo da i čopor pasa rjeđe može rastrgati stoku, što na prvi pogled narušava dihotomiju „divlje : pitomo“ i donekle „dalje : bliže“. Međutim, kako je pas čovjeku bliži od vuka jer ga je pripitomio, takvi napadi od pasa percipiraju se kao rjeđi i iznimke, te se i dalje vuk kao divlji i čovjeku dalji percipira kao češći napadač (što je točno prema prijavljenim napadima, u kojima vuk je u pravilu krivcem). Pasje napade na stoku rjeđim čini i to, što su neke pasmine psa (kao njemački ovčar, usp. *ovč-* od *ovca*, da čuva ovce) posebno obučene za čuvanje stoke, te je pas i po službi čuvanja stoke različit od vuka (koji ju obično napada). Stoga se i po tipskoj bliskosti čovjeku i čuvanju stoke, odnosno čovjekova imanja, pas može obuhvatiti pojmovima „pitom“ i „blizak (bliži)“, dok je vuk uvjetno „divlji“ i „dalji“, „dalek“, odnosno onaj suprotan psu jer povremeno napada stoku. U raspravi valja uzeti u obzir kao krovni argument (barem relativno na filozofskoj razini) da je percepcija agresivna i nagla ponašanja vuka, kao i svake životinje, vrlo relativna i izrazito antropocentrična, te može pasti u vodu iz neantropocentrične perspektive. S druge strane, premda je pas čovjeku bliži i doživljava se kao pitom, te je od čovjeka očekivati i lijepe osjećaje prema njemu, često se zna usput čuti da su se psi i dijakronijski i sinkronijski trenirali da slušaju vlasnika, što ne mora uvijek biti u dobroj namjeri jer vlasnik tu ne mora nužno iskazivati sreću (zlostavljanja su životinja česta i dokumentirana). Tu vidimo da je pitomost i blizina psa relativna kao i divljost i dalekost vuka. Dihotomiju „divlje/dalje“ : „pitomo/bliže“ stoga shvaćamo samo kao pov. proces, koji je uvjetovao različito ponašanje praie. riječi za vuka i psa u ie. jezicima.²

² Do dihotomija „divlje“ : „pitomo“ i „dalje“ : „bliže“ došli smo neovisno o drugim istraživačima (Ivanovu i Gamkrelidzeu (1995: 390, 404) i Lomi (2021: 20–21)), čije se srodne dihotomije ponešto razlikuju od naših. Praie. je jezik razlikovao divlje životinje od nedivljega razreda koji je obuhvaćao ljude, čovjekolika bića (božanstva) i domaće životinje (Ivanov, Gamkrelidze 1995: 390). Prema Ivanovu i Gamkrelidzeu (ibid.: 406, 408)

Metodologija

U daljnjoj obradbi polazimo od čuvanja praie. riječi za vuka i psa u ie. jezicima, dajući odraze tih riječi u njima. Kako su se te riječi u nekim ie. jezicima zamjenjivale novim riječima (pričem se više zamjenjivala praie. riječ za psa nego riječ za vuka), daju se i ti primjeri zamjebenica u analizi. Na kraju zaključuje se o mijenama ie. riječi za vuka i psa u okviru dihotomija „divlje“ : „pitomo“ i „dalje“ : „bliže“ temeljem toga koliko se koja od tih dviju riječi zamjenjivala u ie. jezicima, koji su razlozi tim zamjenama i kako se oni uklapaju u analizirane dihotomije.

Za zaključak o mogućoj jezičnoj tendenciji da se nasl. riječi za divlje životinje, koje izgledaju različito od pitomih, te divlja i pitoma životinja imaju u tom slučaju zasebne riječi u praie., uglavnom čuvaju ili ima manje njihovih sinonima u ie. jezicima, a da se riječi za domaće životinje češće mijenjaju i imaju više sinonima, uspoređujemo i s ovim parovima unutar praie. jezične riznice i odraza u ie. jezicima: 'vepar' : '(domaća) svinja' i 'tur' : 'bik'. Upravo zato što su u tim slučajima nasl. posebne riječi za divlju i za pitomu životinju, samo se ta dva para mogu uspoređivati s onim 'vuk' : 'pas', što i činimo. U slučajima gdje je uslijed nepostojanja fizičke razlike (ili ako je ona bila dovoljno mala) među divljom i pitomom životinjom u praie. postojala samo jedna riječ za oboje (npr. za konja ili kozu), analiziramo zasebno i parove 'divlji konj' : 'konj' i 'planinska koza' : 'koza' da bi se pokazala tendencija kako se u tim slučajima, kad se želi naglasiti da je životinja divlja, riječ za divlju životinju iskazuje svezom pridjevka i riječi za domaći primjerak životinje. Proučavamo zasebno i parove 'vepar (divlja svinja)' : 'svinja' i 'tur (divlje govedo)' : 'bik' jer, premda su polazišni parovi 'vepar' : '(domaća) svinja' i 'tur' : 'bik' ilustrativni za prvi tip usporedbe (ako se divlja i pitoma životinja razlikuju po izgledu), na divlju „sastavnicu“ širi se iz nekih pov. razloga i opisna sveza kao u parovima iz drugoga tipa usporedbe (kad divlja i pitoma životinja imaju malo ili nimalo razlika u izgledu). U analizi nasl. riječi odvajamo izravno nasl. oblike od izvedenica. Obradba je građe poredbenopovijesne naravi.

divlje životinje srednjega svijeta na kozmičkome stablu bile su u praie. vrijeme pripadale bogovima, što je danas još uvijek leksički očuvano u bsl. jezicima (podatak za njih navodi i Loma (2021: 21)). I vuk i pas bili su najviše pozicionirani u svojim hijerarhijskim skupinama s obzirom na čovjeka, pričem je pas spadao u pitome životinje koje nisu ritualno bliske čovjeku (dok je konj bio čovjeku ritualno vrlo blizak, v. Ivanov, Gamkrelidze 1995: 402, 404, 406, 413, 505). Mi domećemo temeljem svoje dihotomije da je, uzmu li se u obzir i neka današnja svjedočenja o običajima i vjerovanjima o vuku, vuk čovjeku ostao dalek jer mu je ponašanje manje predvidljivo stoga što ga čovjek ne može kontrolirati kao psa. Tako su se u Vrpolju unutar grada Knina u Kninskoj krajini u Republici Hrvatskoj do konca 80-ih godina XX. st., kad je Vrpolje još bilo vitalno stanovništvom, bili održali vjerovanje i običaj da se, kad se vuka ulovi, razdiranjem njegova tijela postiže da vuk više neće napadati ovce. Oni koji su vukove lovili zvali su se *vučari* (naši podatci prema usmenu kazivanju).

Analizu smo uzgloobili ovako: u uvodnom dijelu prvo dajemo ciljeve i hipoteze analizi, a potom kraći pregled dosadanih istraživanja o ovoj temi. U raspravnom dijelu prvo dajemo podrobno odraze praie. riječi za vuka i psa u ie. jezicima te ih potom analiziramo, s osvrtom na sinonime ili zamjene, a zatim sažetije se osvrćemo na odraze riječi iz ostalih parova ('vepar' : 'svinja', 'tur' : 'bik' i slučaja poput *divlji konj* i *planinska koza* prema *konj* i *koza*) te uspoređujemo prva dva para ('vepar' : 'svinja' i 'tur' : 'bik') s odrazima riječi za vuka i psa. Iz toga izvodimo zaključak o jezičnim tendencijama u ie. jezicima glede nasl. riječi za divlje i pitome životinje.

Za pregled dosadašnjih istraživanja koristimo različite članke i propedeutičke radove, npr. (Swadesh 1971; Sweetser 1990; Matasović 2001; 2008; Ringe, Warnow, Taylor 2002; Jelaska 2008;³ (s Baričević) 2012; Tadmor, Haspelmath, Taylor 2010; Calude, Pagel 2011; McColl Millar 2015; Vidović Bolt i dr. 2017). Za analizu para 'vuk' : 'pas' rabimo (Buck 1949; Mallory, Adams 1997; 2006) za potpun pregled klas. i nekih suvr. ie. jezika gdje su te riječi posvjedočene. Za podrobni uvid u odraze riječi za vuka i psa koristimo i (Olsen 1999; Kapović 2008; Martirosyan 2009; Beekes, van Beek 2010; Георгиев 2012; Hughes 2012; Piwowarczyk 2021) te mrežne baze IE-CoR⁴ (sadržava samo riječi/osnove za psa, ne i za vuka) i WOLD (World Loanword Database)).⁵ Za druge parove koristimo (Buck 1949; Mallory, Adams 1997; Anić 2003; Hrvatski jezični portal),⁶ s iznimkom 'vepar' : '(domaća) svinja', gdje ne koristimo Buckov korpus jer koristi drukčije nazivlje za vrste svinje od onoga u Malloryja i Adamsa (1997: 425).

U tekstu rabimo kratice: alb. = albanski, anatol. = anatolijski, arh. = arhaičan, arhaizam, arm. = armenski, av. = staroavestički, bret. = bretonski, bsl. = baltoslavenska jezična porodica, bug. = bugarski, čak. = čakavski (govor, dijalekt ili narječje), dan. = danski, dijal. = dijalektni, dlsrp. = donjolužičkosrpski, dosl. = doslovno, doslovce, eng. = engleski, fr. = francuski, frig. = frigijski, gal. = galski, germ. = germanski, got. = gotski, grč. = grčki, het. = hetitski, hijerluv. = hijeroglifski luvijski, hot. = hotanski, hrv. = hrvatski, ie. = indoeuropski, iir. = indoiranski, im., pr., gl. = imenica, pridjev, glagol, inf. = infinitiv, ir. = irski, iran. = iranska grana indoiranskih jezika, ital. = italjski, kajk. = kajkavski (govor, dijalekt ili narječje), kaslat. = kasnolatinjski, katal. = katalonski, kelt. = keltski, klas. = klasični, knj. = standardni (književni), lat. = latinski, latv. = latvijski, lik. = likijski, lit. = litavski, luv. = luvijski, med. = medijski, mikgrč. = mikenski grčki, nasl. = naslijeđen, ngrč. = novogrčki, niz. = nizozemski, nperz. = novoperzijski, npr. = na primjer, njem. = njemački,

³ Članak za ovo istraživanje nismo mogli konzultirati jer nam nije bio dostupan, no kako smo ga prije konzultirali, navodimo ga prema sjećanju (godinom izdanja).

⁴ URL: <https://iecor.clld.org/parameters/dog#3/41.56/35.28> (16. 9. 2024.)

⁵ URL: <https://wold.clld.org/vocabulary> (16. 9. 2024.)

⁶ URL: <https://hjp.znanje.hr/> (16. 9. 2024.)

osk. = oskički, perf. = perfekt, pov. = povijesni, pragerm. = pragermanski, praie. = praindoeuropski/indoeuropski prajezik, prair. = prairanski, prasl. = praslavenski, pretpsl. = pretpraslavenski, rom. = romanski (tj. romanski jezici općenito), rum. = rumunjski, rus. = ruski, selrom. = selički romski, skt. = sanskrt, slav. = slavenski, srp. = srpski, srvelš. = srednjovelški, srvnjem. = srednjovisokonjemački, st. = stoljeće, stgrč. = starogrčki, stind. = staroindijski (zajedničko ime za vedski i sanskrt), stir. = staroirski, stnord. = staronordijski, stperz. = staroperzijski, stprus. = staropruski, stsl. = staroslavenski, stvnjem. = starovisokonjemački, suvr. = suvremeni, šp. = španjolski, štok. = štokavski (govor, dijalekt, narječje), šv. = švedski, tal. = talijanski, toh. (A, B) = toharski (A, B), tur. = turski, turk. = turkijski, tzv. = takozvani, umbr. = umbrijski, usp. = usporedi, ved. = vedski (stariji oblik staroindijskoga), velš. = velški i zn. = značenje.

Ciljevi i hipoteze

Ciljem je pokazati sustavnost u boljem čuvanju praie. riječi za vuka, tj. divlje/dalje, naprama većemu stupnju sinonimije ili zamjenjivanja praie. riječi za psa, tj. pitomo/bliže, u ie. jezicima. Također, nastojimo pokazati i kako se s tim slaže građa u ostalim analiziranim parovima za „divlje“ : „pitomo“: 'vepar' : '(domaća) svinja' i 'tur' : 'bik'. Stoga je glavnom hipotezom da vezanje divljega odnosno daljega za vuka i pitoma i bližega za psa odražava bolje čuvanje praie. riječi za vuka u praie. i u ie. jezicima nego riječi za psa (za obje životinje postoji više etimološki nepovezanih naziva još u praie.). To isto vrijedi i za riječi za divlju i za pitomu životinju u ostalim dvama parovima. S obzirom na složenost i dalekosežnost analize usporedbom s drugim navedenim parovima, ostale su hipoteze, s obzirom na narav sastavnica imena za divlju životinju u parovima, tri:

- a) ako je uslijed veće razlike u fizičkom izgledu između divlje i pitome životinje postojala po jedna (glavna) riječ za divlju i pitomu životinju, nasl. se riječ za divlju životinju bolje čuva od nasl. riječi za pitomu životinju, koja ima veću sinonimiju ili sklonost zamjeni/inačicama ili ima velik broj riječi za 'mlado', 'ženku', 'mužjaka' itd., pri čemu su sinonimija i postojanje riječi za npr. 'mlado' za domaće životinje zabilježeni još u praie. (usp. npr. Mallory, Adams 2006: 134–135) – za tip para 'vuk' : 'pas', 'vepar' : '(domaća) svinja' i 'tur' : 'bik';
- b) ako nije bilo velike ili nikakve razlike u fizičkom izgledu divlje i domaće životinje, nego je nasl. samo jedna riječ za oboje, riječ se za divlju životinju može uzglobiti u svezu dodavanjem pridjevka u zn. naravi ili mjesta obitavanja riječi za domaću životinju – za tip para 'divlji konj' : 'konj' i 'planinska koza' : 'koza', i

- c) naknadno se, uslijed fizičkoga nepostojanja (izumrlosti općenita ili lokalnoga tipa) divlje životinje koju nasl. ie. riječ označava, ili radi prozirnosti da se pokaže genetska veza s domaćom životinjom, može uz nasl. riječ za divlju životinju stvoriti suinačica oblika sveze „pridjevak + ime domaće životinje“ kao u b) – za tip para 'vepar (divlja svinja)' : 'svinja' i 'tur (divlje govedo)' : 'bik'.

Pregled dosadašnjih istraživanja leksičkoga čuvanja i zamjena čestih riječi među srodnim jezicima

Dosada je bilo istraživanja praie. leksika i njegovih odraza onoliko koliko je stara poredbena lingvistika. Rječnik je praie. u velikoj mjeri rekonstruiran, od toga i dosta riječi za životinje (usp. Buck 1949: 135–195; Mallory, Adams 2006: 132–155). Pritom su od riječi za stoku prisutne brojnije inačice za 'mlado', 'ženku', 'mužjaka' i slično, čega za divlje životinje nema u tolikoj mjeri (usp. popis u Mallory, Adams 2006: 134–135). Također, za domaće životinje posvjedočeno je nekad i više sinonimnih inačica, što je slučajem i u riječi za neke divlje životinje (sve prema popisima praie. riječi za životinje u (Buck 1949: 135–195; Mallory, Adams 2006: 132–155), npr. za vuka, gdje nalazimo još samo riječ za ženku (Mallory, Adams 1997: 646–647)). Za gubitak riječi za životinje u posebnim slučajima, dotično za gubitak praie. riječi za medvjeda u slav. i germ. te za vuka, zmiju, zeca i miša ponegdje u ie. jezicima, odgovoran je tabu, dočim se na razini cijela praie. leksika za životinje primjećuje da se praktično svaka praie. riječ zamijenila u nekom od ie. jezika (Buck 1949: 135–136). Još o semantičkoj motivaciji i razvitku pojedinih dijelova animalnoga leksika, posebno glede domaćih životinja, usp. u (Ibid.: 135–137). Međutim, koliko je autoru poznato, nitko se još nije bavio tipologijom sustavnosti odraza leksika za divlje i pitome životinje u okviru dihotomije „divlje“/ „dalje“ : „pitomo“/ „bliže“, odnosno odnosa čuvanja i zamjena riječi za divlje i pitome životinje u ie. jezicima. U sljedećim odlomcima dajemo stoga pregled istraživanja koja se dotiču naše teme, odnosno predstavljaju okvir za nju.

Ie. jezici najistraženijom su jezičnom porodicom (obitelji) u jezikoslovlju (Matasović 2001: 119), a unutar te jezične porodice i izvan nje u poredbene svrhe činjeni su različiti pokušaji ustanovljivanja tzv. temeljnoga leksika, odnosno onoga koji se rijetko ili nikako ne posuđuje u jezicima. Najpoznatiji je takav popis riječi onaj američkoga jezikoslovca Morrisa Swadesha, čije su liste od 100 i 200 riječi i danas u uporabi (Swadesh 1971: 283; usp. McColl Millar 2015: 351). Različiti su pristupi mjerenja i analize leksika, između ostaloga i onoga temeljnoga, u jezicima poduzeti do dana današnjega, od kojih mnogi koriste različite leksikostatističke metode (među

kojima jedna se uže zove leksikostatistikom). One se koriste pri otkrivanju dubine srodnosti jezika i vremena potrebna da se različiti dijelovi rječnika zamjene ili stupnja posuđivanja dijelova leksika. Takav je pristup koristio npr. sam Morris Swadesh (1950) za sališki jezik, kao i drugi istraživači, npr. (Ringe et al. 2002; Tadmor et al. 2010; Calude, Pagel 2011). Međutim, kako se upozorava (npr. Matasović 2001: 35–37; McColl Millar 2015: 350–351), leksikostatističke analize u užem smislu treba činiti na jezičnom korpusu tek nakon što se pokazalo da su analizirani jezici srodni i nakon što je poznato koje su riječi među njima srodne, jer su inače rezultati nepouzdati (pogrješni), posebno u slučaju nekih jezika, npr. onih manje poznatih (tj. onih s manje poznate građe ili povijesti). Za našu analizu važno je leksikostatističko istraživanje u (Tadmor et al. 2010) o stupnju posuđivanja dijelova leksika na korpusu od 41 jezika u preko 10 jezičnih porodica sa svih kontinenata (usp. popis jezika u (Ibid.: 229 – bilješka 3.)).⁷ Ondje se pokazuje da se češće posuđuju im. nego pr. i gl. ((Ibid.: 226); gl. se i inače rjeđe posuđuju nego im. (Ibid.: 231)), najlakše riječi vezane uz religiju i vjeru (41.2%), najslabije one vezane uz percepciju prostora (11%), dočim su riječi za životinje na sredini (25.5%) (Ibid.: 232–233). Našom analizom jezika koji su ondje ie. (eng., stvnjem., dlsrp., niz., rum. i selrom.) lakše se posuđuju 1) divlje nego domaće životinje, 2) „ezgotične“ (s kojima neki jezik nije prije imao dodira) nego neegzotične životinje, odnosno 3) uočili smo da se u pravilu ne posuđuju riječi za vuka i psa te medvjeda (iznimkom je selrom., koji je posudio riječi za vuka i medvjeda (dakle sukladno posudbi češće za divlje životinje) jer je romski (sa svojim dijalektima i govorima) jezik čiji govornici stalno migriraju pa je izloženiji inojezičnomu utjecaju). I u Swadeshovoj listi od 200 (207) riječi s dodatnim popisom još 121 riječi u (Ringe et al. 2002)⁸ za 24 klas. i suvr. ie. jezika⁹ posudba je tih riječi potpuno iznimnom – jedino lit. uz domaće *lokys* „medvjed“ u istom zn. ima i slavizam *meškà* (usp. i srp. *měčka*), a alb. ima za psa latinizam *qen* (alb. inače ima preko 50% latinizama u leksiku (Kapović 2008: 112 – bilješka 107)). Dakle, i temeljem građe iz analiziranih izvora (Ringe et al. 2002; Tadmor et al. 2010) vidljivo je da se riječi za vuka i psa posve rijetko posuđuju, što je važno za našu analizu odraza tih riječi u ie. jezicima. Odrizi su tih dviju praie. riječi vrlo bogato posvjedočeni u ie. jezicima, pričem je riječ za psa jedna od najbolje posvjedočenih (Mallory, Adams 2006: 138).

I analize stabilnosti i zamjena riječi s općenitim zn., čime i različitim konotacijama, važne su za našu analizu. Neke su takve riječi vrlo stabilne i

⁷ Podatke iz toga istraživanja (koje analiziramo u nastavku teksta) usp. na mrežnoj riznici: <https://wold.clld.org/vocabulary/12> (16. 9. 2024.)

⁸ URL: <https://www.cs.rice.edu/~nakhleh/CPHL/ie-wordlist-07.pdf> (16. 9. 2024.)

⁹ To su redom: het., arm., stgrč., alb., toh. B, ved., av., stsl., lit., steng., stir, lat., luv., lik., toh. A, stperz., stprus., latv., got., stnord., stvnjem., velš., osk. i umbr.

koriste se u nekoliko značenja. Usp. riječi u hrv. poput *vidjeti*, *ljubiti*, *znati*, *žena* „žena; supruga“, *muž* „suprug; (arh.) čovjek, junak“ (izvorna su neutralna zn. čovjeka (muža) i žene očuvana u *muško* i *žensko*), koje imaju vrlo općenito zn.¹⁰ Npr. *vidjeti* dvovidan je, *ljubiti* tradicionalno znači i poljubiti i voljeti, *znati* znači i „poznavati“ i „umjeti“, dok je pogotovo u razgovornom jeziku *žena* vrlo često i u zn. supruge. No, nekad se uslijed takve općenitosti zamjenjuju drugim riječima, primjerice *vidjeti* u nekim kontekstima u nesvršenu zn. od *gledati*, a *ljubiti* u govornom jeziku obično u zn. „voljeti“ mijenja gl. *voljeti*. *Žena* u formalnim prigodama može se mijenjati sa *supruga*. Razlike u zn. gl. *ljubiti* i *voljeti*, koji se preklapaju u zn. ljubavi čovjeka spram čovjeku, vidljive su i u nekim novijim prijevodima Biblije na hrv., usp. (Jelaska 2008). Gl. *vidjeti* znamenit je i s poredbenopovijesnoga i kognitivnolingvističkoga gledišta jer Matasović (2008: 273) za praie. osnovu *weyd-, od koje potječe hrv. *vidjeti*, navodi da znači i „vidjeti“ i „znati“, a u nekim klas. ie. jezicima (skt., stgrč., lat.) u perf. značila je „znam“ (usp. Ibid.: 273, 275).¹¹ Taj je gl. u stsl. prema Matasoviću (Ibid.: 275) još čuvao ie. perf. oblik *vědě* „znam“, što je jedini očuvani ie. perf. oblik u slav. (Ibid.: 274–275), a u hrv., premda se i taj izvorni perf. oblik izgubio, novi analitički perf. oblik *vidio sam* i danas pokraj „vidio sam, vidjeh“ znači „znam“ u kontekstima poput *Vidio sam da je sve pospremio*. „Znam da je sve pospremio.“, što se u kognitivnoj lingvistici povezuje s metaforizacijom (naš prijevod) misli kroz tijelo (eng. *mind as body* (Sweetser 1990: 33; Raffaelli 2012: 387)). U biblijskom zn. *vidjeti* i *progledati* znače „vjerovati“ (u suprotnosti s *biti slijep*, usp. (Jelaska, Baričević 2012: 126), dakle, ponovno posrijedi je znanje (*uvjerenje* kao u gornjoj rečenici *Vidio sam da je sve pospremio*., tj. *vidio sam* = *uvjerio sam se, znam otprije*)). Primijećeno je da su česte riječi (kakvima je ovdje i npr. *vidjeti*, *žena*, a u (Calude, Pagel 2011: 1101, 1106) i riječi poput *dva* i druge riječi za brojeve, te *tko*, *što*, *gdje*, *zašto* i *kad(a)*) manje sklone zamjenama nego riječi koje su manje česte (u (Ibid.: 1101) takvom je riječ za ‘prljav’, domećemo za hrv. knj. i dij. npr. *prljav*, *nečist*, *šporak*, *zmazan/zamazan* sve „prljav“). I riječi za vuka i psa spadaju u čest leksik jer se, osim u kontekstima napada na stoku i kao često spominjane divlje životinje (oboje glede vuka) te kao česta ljubimca (za psa), bilježe u dosta frazema, posebice riječ za psa, usp. u (Vidović Bolt i dr.

¹⁰ Usp. još i npr. *kazati*, što danas znači uglavnom „reći“, no izvorno je značilo i „pokazati“, kao u *kazalo*, *kazaljka*, a usp. i *Da ti kažem nešto*. „Da ti nešto rečem (ali da ti time i pokažem nešto).“ Starije je zn. „pokazati“ vidljivo i u starijoj hrv. književnosti, npr. u Vrančića (1995: 64): „Zato li su te žene dojile, da jimaš suprotiv ženam nemilost kazati?“

¹¹ U germ. to je jedan od nekolicine gl. koji je očuvao samo perf. oblike a zn. prezenta (usp. i u eng. npr. *he can, may, shall*), i znači isključivo „znam“, ne i „vidio sam“, npr. got. *wait* „znam“ (usp. i eng. danas arh. *I wot* „znam“, a npr. u Shakespearea još često *God wot* (danas >> *God knows*), dok još dublje u XIV. st. taj je gl. bio još vrlo čest u Chaucera; običan gl. u njem., npr. *ich weiß*).

2017: 129–137, 151–152 (dogle za *pas-/ps(et)-*), 196–199 (za *vuk-/vuč-*)), npr. *gladan kao vuk*, *vuk sit i ovca cijela*, *kao pas pušten s lanca*, *biti kao pas i mačka*, *lajati kao pas na mjesec*.¹²

Dakle, dosadašnjim je istraživanjem pokazano da su se praie. riječi za vuka i psa jako dobro očuvale u ie. jezicima, da su se rijetko posuđivale (iznimkom su selrom. i alb., koji su i inače pretrpjeli dosta inojezičnoga utjecaja, te lit.) i da su česte u jeziku. To sve jest i temeljem analize koja slijedi.

Glavna analiza: čuvanje i zamjene praie. riječi za vuka i psa u kontekstu dihotomije „divlje” : „pitomo” i „dalje” : „bliže”

Rekonstruirana riječ za vuka u praie. bila je *włk^wos i, temeljem odraza u stir. i arm., rjeđa *waylos, uz još neke riječi (ne sve i sigurne rekonstrukcije) koje su mogle značiti i „vuk”,¹³ a za vučicu *włk^wih₂. Za psa riječ je glasila *kwōn, a za mladoga psa ??*(s)koli- (Mallory, Adams 1997: 168; 2006: 142 – „??” jest u izvorniku (1997: 168) jer autori ondje (Ibid.) tu riječ pretpostavljaju kao u najboljem slučaju kasnu praie., posvjedočenu u središtu ie. svijeta). Za ženku psa praie. nije imao riječ (sve prema Bucku (1949: 179, 185) i Malloryju i Adamsu (1997: 168, 646–647; 2006: 138)).

O praie. riječi *włk^wos „vuk” „[i]zgleda da je (...) nastala poimeničenjem starijega pridjeva *włk^wos „loš”, a odraz se toga staroga pridjeva osim u het. i stir. vidi i u stind. [= skt., op. a.] *vṛká-tāt-* „pogibelj” ((Kapović 2008: 197 – bilješka 274); Mallory i Adams (2006: 138) pretpostavljaju starije zn. „opasan” u odnosu na „vuk”). Po nekima postojala je i inačica *włpos u zn. „vuk”, čiji odraz vidimo u nekim jezicima, pokraj češće odražena *włk^wos (usp. Kapović 2008: 197 – bilješka 273). Im. ??*(s)koli- za mladoga psa ima nejasnu etimologiju (usp. Mallory, Adams 1997: 168), a najvjerojatnije nije etimološki povezana s *kwōn „pas”.¹⁴ Evo primjera odraza praie. riječi za

¹² Pokraj bilježbe u frazeologiji, od obiju riječi imamo i dosta tvorenica, posebno od riječi *pas*, npr. (*vuk-*) *vučić*, *vučji*, (*p(a)s-*) *pseto*, *psić*, *psovati*.

¹³ Mallory i Adams (1997: 646–647) navode i rekonstruirane riječi *h_{2/3}wed^r „bića, (divlje) životinje, vukovi” (sa sigurnim odrazima u stnord. i het.) i [u njihovoj rekonstrukciji, op. a.] ?*d^hoh₂us „± vuk” („?” izvorno je prema autorima te označuje da je rekonstrukcija nesigurna za praie., odnosno moguća je kao dijalektna riječ u kasnom praie., a izvorno prema autorima jest i „±”; sa sigurnim odrazima u frig., grč. te, s dodatkom dometka, u grč. i lat.), koji nisu samo ili baš značili vuka, ali su bili povezani značenjski s njim ili upućivali na nj (kao lat. *faunus* „božanstvo/bog šuma i stočara” i stgrč. (u Hesihija) *thaūnon* „± divlja životinja, zvijer; zvijezde Vuka” („±” u izvorniku, op. a.), za koje autori tvrde da „there is at least the possibility that *d^heh₂unos [izv. *dheh₂unos, op. a.] had some reference to wolves.” (Ibid.: 647)). S druge strane, riječ *włk^wos odražena je u velikoj većini ie. porodica (njih 9).

¹⁴ Usp. (Beekes, van Beek 2010: 1361) da bi riječ mogla biti predgrčkom. Autor je i sam pokušao pronaći etimološku vezu između ??*(s)koli- i *kwōn, no ta mogućnost nailazi

vuka i psa u ie. jezicima prema Bucku (1949: 178–179, 185) i Malloryju i Adamsu (1997: 168, 646–648; 2006: 138, 142) – navodimo po jedan primjer za sve jezične (pot)porodice, osim ako ima i zamjenjivanja, onda navodimo i za takve jezike:

- vuka: praie. *w_lk^wos u 9 porodica,¹⁵ izuzimljući arm.

skt. *vrkas*, av. *vāhrkō-* (potonji primjer navodimo prema Kapoviću (2008: 197)), stgrč. *lýkos*, lat. *lupus*¹⁶ (> rom.), lit. *vilkas*, stsl. *vlъkъ*, got. *wulfs*, alb. *ulk* > *ujk*, toh. B *walkwe*, a u starijem zn. „loš“ stir. *olc* (a zn. „vuk“ možda je očuvano u G jd. *uilc* u npr. *madra uilc* „vuk“, dosl. „pas vuka, pas (vrste) vuka“ (Hughes 2012: 167) i het. *walkuwa-* dok luv. *walwa/i-* „lav“;¹⁷ zamjene drugom riječi (od toga dijelom onom za psa) imamo u skt. *śvaka-*, stir. *cú, cú allaid, bréach, fáel* (ir. *faol, s -cú i faolchú*) i ir. *mactíre*, velš. *blaidd* (bret. *bleiz*), stnord. *vargr* (uz *ulfr* < *w_lk^wos) i arm. *gayl* – stir. *fáel* i arm. *gayl* Mallory i Adams (1997: 647) izvode iz *waylos, što po njima jest praie. riječi temeljem zemljopisno razvedene potvrde tih dvaju odraza (u ir. (kelt.) i arm.), što bi također prema njima bilo „onaj tko je opasan“, pričem dalje navode da je takvo zn. bilo prema riječi za jad, vaj (usp. i npr. lat. *vae*, arm. *vay*, eng. *woe*) bilo zato što je vuk pričinjao štetu ljudima.¹⁸

na poteškoću jer se ne može objasniti nestanak *w u ??*(s)koli-, što potvrđuje usmenim upitom autora i Ranko Matasović. Ono po čemu te su dvije riječi (navodno) slične jest prema autoru *o (koje je dugo u *k^wōn zbog prijevoja), *k nije palatalizirano u ??*(s)koli- zbog početnoga #*s-, koje je moglo biti i *s-mobile, a dočetni *l i *n u tim riječima podsjećaju na heterokliziju kao u praie. riječi za „sunce“ (N jd. *seh₂wōl – GAb jd. *suh₂n-os). Prema Ranku Matasoviću sve bi se te sličnosti mogle etimološki uporabiti za vezu ??*(s)koli- i *k^wōn da nema problema *w, koje se prema Matasoviću u ??*(s)koli- nikako nije moglo izgubiti.

¹⁵ Mallory i Adams (2006: 138) navode da je praie. *w_lk^wos odraženo u deset porodica. Međutim, brojenjem njihovih primjera i svojih navoda za zn. „loš“ u kelt. i anadol. (u kelt. uz možebitno preživljavanje i zn. „vuk“) dobivamo da je odražena u devet porodica: ital., kelt., grč., germ., bsl., iir., alb., anadol. i toh.

¹⁶ Prema Kapoviću (2008: 153–154, 197 – bilješka 273) ta riječ ima -p- umjesto očekivana odraza praie. *k^w kao *-c- (tj. *-qu- > *-c- ispred -u- od -us; u lat. odraz se -qu- od praie. *k^w čuva svugdje izim ispred u) jer je ili posuđena iz osk.-umbr. grane ital. jezika, gdje je odrazom praie. *k^w glas p, ili su osk.-umbr. jezici utjecali na tu lat. riječ, a moguće je da je u lat. *lupus* (i stgrč. *lýkos*) posrijedi i tabuistička preobrazba riječi (osim -p- u lat. i po *w_l- > *lu- u lat. i u stgrč.), do koje dolazi u nekim jezicima i primjerima da bi se promjenom riječi izbjegla opasnost od izvanjezične pojave koju ta riječ označava (svi zaključci prema Kapoviću (Ibid.). Što se tiče podrijetla -p- u *lupus*, drukčije objašnjenje, da je na taj lat. odraz utjecalo -p- iz riječi za lisicu (lat. *vulpēs* < praie. *w_lp-), predlažu Mallory i Adams (1997: 646).

¹⁷ Samo je u anadol. grani posvjedočeno zn. „lav“, dočim u svim ostalim ie. porodicama imamo zn. „vuk“, u obama slučajima od starijega zn. „opasan“, pričem su, s obzirom na to da su i Grčka i Balkanski poluotok bili staništem lava, vjerojatnije anadol. jezici inovirali u zn. „lav“ (sve prema Malloryju i Adamsu (2006: 138)).

¹⁸ I Olsen (1999: 34) i Martirosyan (2009: 196–198) izvode arm. *gayl* iz praie. *waylos.

- psa: praie. **kwōn* u devet porodica s iznimkom alb. – ovo je jedna od praie. riječi za životinje i u praie. uopće s najviše odraza u ie. jezicima (Mallory, Adams 2006: 138)

od praie. **kwōn*:

a. nasl. izravno: skt. *ś(u)vā*, av. *spā*, stgrč. *kýōn*, lat. *cānis* (i-osnova; > rom.), stir. *cú* „pas; vuk“, velš. *ci*, lit. *šuo*, G jd. *šuns*, arm. *šun*, toh. A i B *ku*, het. ¹⁹*kuwan-/kun-* „pas-čovjek“, hijerluf. *zu-wa/i-n(i)-* „pas“;

b. nasl. širenjem sufixacijom: med. *spāka*, got. *hunds* (i u ostatku germ.), a rus. *suka* „kujica“ neki izvode iz praie. **kwōn* (Mallory, Adams 1997: 168; 2006: 138), dok drugi sumnjaju u povezanost s tom praie. riječi (Buck 1949: 179);^{19/20} od praie. ??*(s)koli- „mladi pas“:

– nasl. izravno: stgrč. *skýl(l)os* „mladi pas; pas“ (tvorbom s -*ak*- i: *skýlaks* „mladi pas; mlada životinja“, prema Bucku (Ibid.: 179) „štene“) i ngrč. *skýli* „pas“ – samo u grč. i u zn. „pas“, dočim je korijen odražen u još nekim jezicima i nikad ne znači i „pas“, nego samo „mladi pas“ ili što drugo, ponekad i proširen tvorbom, usp. stprus. *scalenix* „pas seter, ptičar“, lit. *kālė* „kujica“, *skalikas* „gonič“, alb. *këlysh* „mladi pas“, stgrč. još i u Hesihija *kýlla* „mladi pas“, arm. *c'ul* „mladi vol“;

– a zamjene drugom su riječju u našem korpusu u šp. *perro* (uz danas arh. nasl. *can*), stir. uza *cú* ima i *matad* (ir. *madadh*, *madra(dh)*, uz to i posuđeni nordizam *gadhar*), stnord. *gagarr*, stsl. *pъsъ* (i druge tvorbe/riječi, npr. bug. *kuče*), steng. *docga* (> eng. *dog*);²¹ i po mrežnoj bazi IE-CoR-u 23 različite su osnove u zn. psa u ie. jezicima, npr. ved. *kurkurá-*, katal. *gos*, pragerm. **rak(k)an-*.

– posuđivanje u alb. *qen* (< lat.), ir. *gadhar* iz stnord. *gagarr* i dijelom u srp. *ker* (< tur.), a prema Bucku (Ibid.: 179) rus. *sobaka* jest iz iran. izvora

¹⁹ Piwowarczyk (2021: 54–57) dovodi i prasl. **pъsъ* u svezu s praie. **kwōn*, odnosno iz pretpostavljena oblika **pkwōn*, koji neki rekonstruiraju kao izvedenicu iz praie. **peku* „ovca“ (usp. za takve rekonstrukcije autore koje navodi Buck (1949: 179)), s obzirom na to da je pas obučen čuvati stoku, te bi se riječ **pkwōn* izvodila iz **peku* dometkom *-ōn (premda Buck (1949: 168) tvrdi da tako rekonstruirano praie. **pkwōn* nije uvjerljivo jer početno **p-* nigdje nije očuvano ni u tragovima te stoga što se čini da praie. **peku* nije značilo baš ovcu, nego stoku (usp. Mallory, Adams 2006: 136)). Piwowarczyk pritom pretpostavlja razvojne međuoblike praie. **p̥kun-* (što podsjeća na prijevoj, usp. N jd. **kwōn* – GAb jd. **kun-os*, op. a.) > pretpsl. **psūn-* > (s umetanjem kratka **i* prema Piwowarczyku) **p̥isūn* > psl. **pъsъ*, koji po autorovu sudu izgledaju nategnuto, posebno za razvitak na kraju riječi, koji izgleda neuvjerljivo. Inače je slav. **pъsъ* prema Gluhaku (1993: 468, 478) prijevojem povezano s korijenom *pis-* < prasl. **pis-*, kojemu je izvorno zn. „bilježiti urezivanjem ili bojanjem“, i kao takav očuvan je u *pisanica* i u dijal. kajk. *pisan* „šaren“, a inače evoluirao je u zn. „pisati“, što je očuvano u *pisati* i *pismo* (sve (Ibid.: 478)).

²⁰ Mallory i Adams (1997: 168) navode i druge odraze tvorbe dometkom *-t- kao što je svegermanski (npr. got. *hunds*, što je tvorba na *-to-), no oni ne znače „pas“, usp. latv. *sūntena* „velik pas (u pogrdu zn.)“, arm. *skund* „psić“ (sa sufixsom *-t-eh₂, < **kwonteh₂*).

²¹ Svegermanska je i praie. riječ za psa očuvana u današnjem eng. kao *hound* „gonič“, no njem. *Hund* i dalje očuvano je u zn. „pas.“

srodna med. *spáka* „pas“ (riječ zapisana u Herodota); Georgiev (Георгиев 2012: 170) dovodi jednim dijelom bug. *kuče* u svezu s praie. *kwōn, a u drugu ruku drži ju turk. posuđenicom preko turk. bugarskoga posredstva (a možda i kao iran. posuđenicu, op. a. usp. u IE-CoR-u prair. *kuti- „pas“).

Analiza primjera

U klas. ie. jezicima riječ za psa nešto je bolje posvjedočena od riječi za vuka: zamjena latinizmom *qen* u alb. od male poredbene je važnosti jer je posrijedi posudba (a ne odraz druge praie. riječi), a i sam alb. vrlo je kasno posvjedočen (od XIV. st. (Kapović 2008: 112)) da bi ta zamjena imala istu važnost kao zamjene u ranije posvjedočenim klas. jezicima. Dakle, po tom kriteriju bolje je posvjedočena riječ za psa nego li ona za vuka, što primjećuju i Mallory i Adams (2006: 138) kad kažu da je riječ za psa jedna od najrasprostranjenijih praie. riječi za životinje i općenito u ie. jezicima. To odgovara tomu da je pas čovjeku domaći i blizak, te bolje čuva riječ za nj.

Međutim, riječ za vuka nije podlijegala tvorbi, dok imamo primjer tvorbe dometkom *-to- od praie. riječi za psa u germ. jezicima – dakle, po tom kriteriju bolje se čuva izvorna praie. riječ za vuka nego li ona za psa. I takva, veća tvorbeni preinačivost riječi za psa nego one za vuka odražava bliskost (možda i afektivnost) čovjeka prema psu, zbog čega čovjek češće „dorađuje“ nasl. riječ za nj. To ima dobru usporednicu u imenoslovlju (onomastici), gdje se tijekom nastanka nadimaka dometačno modificira ime, pri čemu najčešći oblik imena indicira najveću prisnost, npr. *Josip – Jozo > Joško*. U okviru imenoslovlja, najizravnija usporednica jest afektivnost čovjeka prema psu pri davanju psećih imena, npr. (od imena koja je autor čuo u svome selu od različitih članova svoje obitelji) *Češko, Šime*.

Također, riječ je za vuka u praie. s dominantno daleko najviše odraza bila *włk^wos, dok su se druge riječi za vuka (npr. *waylos) odrazile (katkada uz *włk^wos) u samo nekoliko jezika (npr. *waylos u stir. i arm. – u stir. uz *olc* < *włk^wos u starijem zn. „loš“, a vjerojatno (prema Hughesu) reliktno i „vuk“). Nasuprot tomu, praie. su riječi za psa *kwōn i ??*(s)koli-, premda su bile jedine, te stoga rjeđe brojčano u praie. od riječi za vuka, našle nešto više odraza nego *włk^wos i *waylos, npr. stgrč. *skýl(l)os* „mladi pas; pas“ – iako samo u stgrč. i u zn. psa, dočim drugdje, gdje se ta riječ odrazila (u stprus., lit., alb., u drugim tvorbama u (st)grč., u arm.), čuva se zn. mladoga psa, uz druga izvedena zn. Dakle, o brojnosti odraza praie. riječi za vuka i psa možemo reći da, premda je bilo više riječi za vuka nego onih za psa, riječi za psa imale su više odraza ukupno relativno nego li praie. riječi za vuka. Dakle, riječi za psa bile su brojnije od riječi za vuka. Takva se, veća heterogenost odraza

praie. riječi za psa nego onih za vuka može sigurno povezati s tim da je pas domaća životinja i bliska čovjeku, te za nj postoji više riječi nego za vuka. Osim toga, postojanjem riječi ??*(s)koli-, koja znači „mladi pas“, pokraj jedine riječi za „pas“, *kwōn, približava se stanju u drugih domaćih životinja, gdje često imamo i riječ za mladunče (usp. Buck 1949: 136). Osim toga, i Mallory i Adams (1997: 168; 2006: 138) primjećuju da je pojava riječi za različite pasmine psa bila kasniji proces, premda su razne pasmine posvjedočene još od petoga, a navlastito prvoga tisućljeća pr. Kr. On se u eng. dogodio u jednom trenutku, prvo primanjem novih riječi (npr. *pooch*, *bow-wow*, *puppy*, *bitch*), a potom nastankom opisnih sveza s riječi *dog* (npr. *police dog*, *sniffer dog*) (sve prema Malloryju i Adamsu (2006: 138)). Domećemo da je slično i u hrv., npr. *pudlica* prema *dalmatinski pas*. Sve to upućuje na sve izrazitije „pripitomljavanje“ psa, odnosno njegov tretman kao pitoma i čovjeku bliska (nasuprot vuku koji ostaje konceptno divlji i dalek).

Konačno, prema suvr. ie. jezicima vidi se da se riječ za psa češće zamijenila nego riječ za vuka – zamjene su praie. riječi za psa sve razmjerno mlada postanka. To se vidi i temeljem naše građe (usp. npr. šp. *perro* (uz nasl. arh. *can*), eng. *dog*, alb. *qen* (tu je riječ o posudbi), kao i stsl. *psъ*), a i temeljem građe u Ladanovu (2004: 80; 2010: 1098) višezjezičnom rječniku, koji opseže hrv., rus., eng., njem., fr., tal., šp. i lat., razvidno je da se riječ za vuka svugdje u tim jezicima čuva, a za psa ima i zamjena (npr. eng. *dog* i rus. *sobaka*). I po korpusu za riječ „pas“ u mrežnoj riznici IE-CoR (koja doduše ne navodi riječi za „vuk“) vidi se da ie. jezici imaju 23 različite riječi za psa. Takva očita, vremenski mlada/mlađa raznolikost riječi za psa u odnosu na onu riječi za vuka također jasno upućuje na to da se pas prihvaća od čovjeka kao domaći i njemu blizak, te čovjek mijenja nazive za nj kao za koga sebi bliska.

Da zberemo o pokazateljima boljega čuvanja praie. riječi za vuka nego riječi za psa u kontekstu dihotomije „divlje/dalje“ : „pitomo/blíže“:

- a) u klas. ie. jezicima nešto je bolje posvjedočena praie. riječ za psa nego riječ za vuka (premda se obje riječi nahode u po devet porodica, posudba latinizma *qen* u alb. razmjerno je mlada postanka uslijed razmjerno kasne posvjedočenosti toga jezika), što odgovara tomu da je pas čovjeku bliži te bolje čuva riječ za nj;
- b) riječ *wl̥kʷos „vuk“ nije podlijegala tvorbi u klas. ie. jezicima, dok za *kwōn „pas“ u germ. jezicima u zn. „pas“ imamo tvorbu dometkom *-to-, te se tu po tvorbenoj preinaci riječi za psa, a ne i za vuka, očituje čovjekova veća bliskost (možda i afektivnost) prema udomaćenom psu nego li prema neudomaćenom vuku. Ta prisnost prema psu ima usporednicu u onomastici (usp. *Josip – Jozo* > *Joško*), a najizravnije u davanju imena psu;
- c) premda su riječi za vuka u praie. bile brojnije od riječi za psa, c1. veća relativna brojnost odraza obiju riječi za psa, *kwōn „pas“ i

- ??*(s)koli- „mladi pas“, nego dviju (od više) riječi za vuka, *włk^{wos} i *waylos, u klas. ie. jezicima, c2. činjenica da od riječi za psa postoji i riječ ??*(s)koli- za mladoga psa, što je blisko stanju u drugih domaćih životinja, gdje nalazimo i riječi za mladunče te c3. da se tek u novije doba događa ekspanzija riječi za različite pasmine pasa upućuje na sve izraženiji čovjekov tretman psa kao sebi bliska i domaćega, za razliku od onoga vuka, koji je čovjeku divlji i dalji, i
- d) prema suvr. ie. jezicima vidljive su češće zamjene praie. riječi za psa nego za vuka i one razmjerno su nove, što također govori u prilog tomu da se pas, za razliku od vuka, tretira kao pitom i bliži čovjeku.

Konačan zaključak o dihotomiji „divlje/dalje“ : „pitomo/bliže“ na primjeru odraza praie. riječi za vuka i psa temeljem a.–d. možemo formulirati ovako:

Od prvotno dviju (dominantnih) riječi za fizički različite, a podrijetlom iste životinje – vuka i psa – od kojih jedna je divlja, a druga pripitomljena, praie. je riječ za psa bolje posvjedočena, ali je i češće podlijegala tvorbi (ona za vuka nije uopće), dok se ukupnost riječi za psa (uključujući i onu za mladoga psa) relativno brojnije odrazila nego li riječi za vuka, a tek u razmjerno novo vrijeme imamo češće zamjene praie. riječi za psa nego li one za vuka, kao također u najnovije vrijeme i buknuće riječi za pasmine pasa, što sve govori u prilog tomu da je pas pitom i bliži čovjeku, a vuk divlji i dalji.

Ako bismo izvukli dvije ključne značajke razvitka praie. riječi za psa u odnosu na onu za vuka, to bi bili: 1. prvotno bolja posvjedočenost praie. riječi za psa, a 2. kasnije njezino češće zamjenjivanje uz buknuće riječi za pasmine (pričem potonje zapravo ne narušava nasl. riječi za psa).

Sad ćemo temeljem korpusa u (Mallory, Adams 1997) primijeniti gornje zaključke po istoj dihotomiji za parove:

- a) po fizičkoj razlici u slučaju postojanja dviju nasl. riječi: 'vepar' : '(domaća) svinja' i 'tur' : 'bik',
a zasebno analizirat ćemo:
- b) u slučaju fizičke nerazličitosti (ili slabije, nevelike različitosti) unatoč pripitomljivanju ako imamo jednu nasl. riječ: 'divlji konj' : 'konj' i 'planinska koza' : 'koza' te
- c) ako se opisna sveza pojavljuje uz nasl. riječ za divlju životinju: 'vepar (divlja svinja)' : 'svinja' i 'tur (divlje govedo)' : 'bik'.

Analiza parova u a.

Brojevena analiza. Ilustrativnosti radi konzultirat ćemo samo odraze praie. riječi koje su značile vepa i(li) svinju odnosno tura i(li) bika (ne i one koje su značile npr. prase).

1. *Riječi za vepra i svinju.* Riječ **h₁eperos* „vepar“ odražena je u ital. (lat. *aper*, umbr. *apro-*, oboje u zn. „vepar“), germ. (stnord. *jofurr* „princ“, steng. *eofor* „vepar“, stvnjem. *ebur* „vepar“) i bsl. (lit. *vepris* (po Malloryju i Adamsu (1997: 425) možda posuđeno iz slavenskih jezika), stsl. *veprъ*, rus. *veprъ* svi u zn. „vepar“) te možda u tračkom *ébros* „jelen“, a ?**twořkos* „vepar“ („?“ u izvorniku, op. a.) u stir. *torc* i av. *hapaksu legomenonu*, *θβαρσα-* oboje u zn. „vepar“). Riječ se ?**keul-* „svinja“ („?“ je u izvorniku, op. a.) odrazila u srvelš. mitološkom liku *Culhwych*, koji se povezuje sa svinjarima i lovom na vepra (Ibid.) i u lit. *kiaūlē* „svinja“. Riječ se **sūs* „svinja (divlja ili pripitomljena)“ odrazila svugdje osim u arm. i možda anatol. (za het. poznat je samo sumerogram (Ibid.)): usp. u ital. (lat. *sūs*, umbr. *si-* oboje u zn. „svinja; vepar; krmača“), grč. (*hŷs* i *sŷs* „svinja; vepar“), kelt. (velš. *hwch* „svinja“), iir. (av. *hū-* „svinja“), germ. (stnord. *sýr*, steng. *sú*, stvnjem. *sú* sve u zn. „krmača“), alb. (*thi* „svinja“) i toh. (toh. B *suwo* „svinja“), a tvorbeno proširena je u još primjera: pridjevskim dometkom *-eyn- u kaslat. (*suīnus* „svinjski“), germ. (got. *sweīn*, stnord. *svín*, steng. *swín*, stvnjem. *swín* sve u zn. „svinja“), bsl. (latv. *svīns* „prljav“, stsl. *svinъ* „svinjski“ i *svinija* „svinja“) i u toh. (toh. B *swāñana misa* „svinjetina“), a drugim dometcima u kaslat. (*suculus* „mlada krmača“), germ. (steng. *sugu* „krmača“), bsl. (samo u baltijskom: stprus. *swintian* „svinja“, latv. *suvēns* „mlada svinja“) i iir. (nperz. *xūk* „svinja“, „stind.“ *sūkará-* „svinja; vepar“).²²

2. *Riječi za tura i bika.* Riječ se ?**usr-* „tur“ („?“ je u izvorniku, op. a.) odrazila sa sigurnošću u germ. (stnord. *úrr* „tur“ a šv. dijal. *ure* „bijesan bik“, steng. *úr* „tur; bizon“, stvnjem. *úro* : *úrochso* „tur“ i got. *úraz* (što je ime rune) i vjerojatno grč. (mikgrč. *wi-ri-no* „volovsko krzno“ ~ stgrč. (*φ*)*πίρός* „(volovsko) krzno; štit“),²³ te možda, ako je etimologija ista, i u iran. (npr. paštunski *ūš* „deva“, „stind.“ *usrá-* „bik; vol“ i *usr* – „krava“). Riječ se ?**domh₂yos* „onaj koga treba pripitomiti; mladi bik“ („?“ je u izvorniku, a i notaciju laringala ostavljamo prema izvorniku, op. a.) odražena u alb. *dem* „bik; mladi vol“ i „stind.“ *damyá-* „(mladi bik) kojega treba pripitomiti“, premda Mallory, Adams (Ibid.: 136) tvrde da su vrlo vjerojatno posrijedi neovisne tvorbe u tim dvama jezicima. Riječ se **tawros* „tur; bik“ odrazila u kelt. (stir. *tarb*, velš. *tarw*, gal. *tarvos* svi u zn. „bik“), ital. (lat. *taurus*,²⁴ umbr. *turuf* A mn., oboje u zn. „bik“),

²² Zabilježene su i druge tvorbe, no one ne znače svinju/vepra/krmaču: lat. *subulcus*, mikgrč. *su-qo-ta* oboje u zn. „svinjar“ i stir. *soc* „svinjska njuška“ (Mallory, Adams 1997: 425).

²³ Usp. i bilješku o lat. *úr* „tur“ da je posuđeno iz germ. prema Cezaru ili iz kelt. prema Makrobiju (Mallory, Adams 1997: 425), što navodi na zaključak da je riječ postojala i u kelt.

²⁴ Kapović (2008: 227) primjećuje da lat. *taurus* po svoj prilici nije nastalo od praie. **tawros*, nego je kasnijom posuđenicom jer bi, da je nastala od praie. **tawros*, glasila ***tarvus*, s premetanjem **wr* > *[*rw*] kao u *nervus* ~ stgrč. *neūron*.

germ. (stnord. *þjórr* „bik“), bsl. (stprus. *tauris* „bizon“, lit. *taūras* „tur; bik“, stsl. *turъ* „tur; bik“, rus. *tur* „tur; planinska koza“), grč. (stgrč. *taūros* „bik“) i iir. (hot. *ttura-* „planinska koza“), a proširena tvorbom u alb. (*tarok* „bik“). Za „bik“ usp. i sljedeće riječi (prema Bucku (1949: 152) bret. *taro*, stnord. uz spomenuto *þjórr* i *graðungr*, *boli*, dan. *tyr*, šv. *tjur*, steng. *fearr* a eng. *bull*, niz. *stier*, *bul*, stvnjem. *far*, *ohso*, srvnjem. *var(re)*, *stier*, njem. *Stier*, *Bulle*, lit. *bulius*, latv. *bullis*, stsl. *bykъ* (s *bykъ > *byk* > *bik* u drugim slav. jezicima), skt. *ukṣan-*, *ṛṣabha-*, *vṛṣabha-*, av. *uxšan-*.

Analiza

Glavnom je razlikom prema posebno posvjedočenim riječima za vuka i psa što su u praie. postojale i riječi koje su označavale istodobno i vepa i svinju, odnosno i tura i bika. Zbog toga ishod analize dotičnih primjera neće biti posve podudaran zaključcima za odraze riječi za vuka i psa. Međutim, neke se podudarnosti uočavaju. Najupečatljivije je što je više riječi za divlju životinju nego onih za pitomu (u slučaju 'vepar' : 'svinja') ili, ako ih je jednako, onda je riječ za divlju životinju bolje posvjedočena (slučaj za 'tur' : 'bik', dotično u odrazima riječi u zn. „tur“ i „onaj kojega treba pripitomiti; mladi bik“). Uzmemo li se u obzir i riječi koje označavaju i divlju i pitomu životinju (dakle, oboje), primjećuje se opća tendencija da, javlja li se tvorba, riječ znači samo domaću životinju: tako je gotovo beziznimno u odrazima riječi *sūs i *tawros, a iznimkom samo je „stind.“ *sūkará-* „svinja; vepar“. Premda nam korpus ne daje primjere za sve jezike (nemamo primjere za sve suvr.), primjećuje se da se u nekim slučajima očuvala riječ za divlju životinju, dočim je riječ za domaću životinju doživjela preinaku ili zamjenu, npr. hrv. *vepar* : *svinja*, *tur* : *bik*. Mallory i Adams (1997: 135) pišu da su samo one grane Indoeuropļana koje su opstale blizu staništu gdje je obitavao tur sačuvali i zn. tura uz ono bika u odrazima praie. *tawros. Dakle, zn. se tura u odrazima te riječi povlačilo jer je tur polako izumirao (posljednji primjerci izumrli su početkom XVII. st. (Ibid.: 136)). Pa ipak, slav. su jezici prema primjerima očuvali to zn. (uz mjestimice ina, pričem hrv. *tur* znači samo tura). Dotle se posvjedočuje osam različitih riječi/osnova za bika, što je puno više od riječi za tura (za koji u korpusu samo su dvije riječi/osnove, npr. hrv. *tur* i njem. *Aurochs* < stvnjem. *úrochso* prema *úr*). Primjećujemo i da se u slučaju njem. riječ za bika stalno mijenjala, gdje njem. više ne sadržava nijednu riječ koju ima stvnjem. Stoga možemo oprezno zaključiti temeljem analiziranih primjera da se riječ za divlju životinju bolje čuva od one za domaću u slučaju para 'tur' : 'bik', dočim u slučaju 'vepar' : 'svinja' pojedinosti ostaju daljnjemu istraživanju.

Ukupno sažimljemo da se analizom parova u *a.* dobiva sljedeće: 1) više je riječi za divlju životinju ili su one bolje posvjedočene, 2) gotovo je beziznimna tendencija da se tvorbenim širenjem dobiva zn. domaće životinje i 3) djelomično se i oprezno zaključuje da se u slučaju para 'tur' : 'bik' bolje čuva riječ za divlju nego ona za domaću životinju. Ti su zaključci posve podudarni zaključcima *a.*, *b.* i *d.* za par 'vuk' : 'pas'. Jedino je nepodudaranje zabilježeno sa zaključkom *c.*, preciznije, u ovim dvama parovima riječi su za divlju životinju imale više odraza nego li riječi za domaću životinju, dočim je obrnuto u slučaju riječi za vuka i psa. Dakle, u svih triju parova, preciznije u riječi za vuka, vepa i tura odnosno za psa, svinju i bika, tj. ondje gdje su u *praie.* uslijed velike razlike u izgledu divlje i domaće životinje postojale zasebne riječi za divlju i domaću životinju, očituju se zajedničke tendencije:

a) da je više riječi za divlju nego za domaću životinju;

b) gotovo je beziznimnom tendencija da se tvorbom razvija zn. domaće životinje, i

c) bolje se u odrazima čuva riječ za divlju nego ona za domaću životinju, koja je sklonija češćim zamjenama.

Dakle, potvrđuje se hipoteza a) iz poglavlja „Ciljevi i hipoteze“. Ako su ovi zaključci primjenjivi i na ostale parove riječi za divlje i pitome životinje, daljnja bi istraživanja imala potvrditi sve ili neke zaključke *a.-c.*, koje smo ovdje donijeli.

Analiza parova u *b.* i *c.*

Ove ćemo parove analizirati zajedno jer su tvorbene naravi, premda metodološki nisu isti jer je u *c.* riječ za divlju životinju nasl. kao u *a.*, a samo se kao mlađa tendencija javljaju i opisne sveze kao u *b.* Pritom *c.* analiziramo samo temeljem hrv. jer je dovoljno ilustrativan.

Uslijed izostanka odnosno manje vidljivosti razlika u izgledu divljih i domaćih konja i koze (Ibid.: 230, 275) nije bilo posebne riječi za divljega konja ili divlju kozu (to je naš zaključak), nego su suvr. opisne sveze za oznaku divlje životinje novijega postanka, usp. hrv. *divlji konj* i *planinska koza* prema *konj* i *koza*. Analizom nekoliko ie. jezika u Europi vidljivo je da se za ime divlje životinje, dotično planinske koze, slijedi obrazac sveze dviju ili više riječi ili slaganja. Za planinsku kozu usp. hrv. *planinska koza*, eng. *mountain goat*, niz. *sneeuwgeit*, njem. *Schneeziege*, fr. *chèvre des montagnes Rocheuses* i ngrč. *agríogido tōn Brakhōdōn Oréōn*. Sekundarno, razvitkom zn. drugih riječi dobivene su i monoleksičke jedinice u rus. *tur* „tur; planinska koza“ i hot. *ttura-* „planinska koza“. I prema hrv. *divlji konj* usp. npr. eng. *wild horse*, njem. *Wildpferd*. Temeljem se tih dvaju parova potvrđuje hipoteza b) iz poglavlja „Ciljevi i hipoteze“.

U slučaju 'vepar (divlja svinja)' : 'svinja' i 'tur (divlje govedo)' : 'bik' posrijedi je također tendencija oznake divlje životinje opisnom svezom uza zadržavanje nasl. riječi za nju. Pritom su razlozi u hrv. i pov. naravi: običnom Googleovom pretragom (<vepar>, <tur>) vidljivo je da se riječ *tur* u odnosu na *vepar* rjeđe koristi, što je jasno autoru i intuitivno.²⁵ Rijetkoj porabi riječi *tur* izravnim je uzrokom što je *tur* davno (početkom XVII. st.) izumro. Zbog toga u slučaju para 'tur (divlje govedo)' : 'bik' polako se istiskuje riječ *tur* opisnom svezom (ili ju u najboljem slučaju ne istiskuje, nego *tur* nastavlja postojati dok ne izumre), dočim u slučaju 'vepar (divlja svinja)' : 'svinja' riječi *vepar* i *divlja svinja* postoje i frekvencijski sinonimno i nema opasnosti od istiskivanja riječi *vepar*. Potvrđuje se hipoteza c) iz poglavlja „Ciljevi i hipoteze“.

Zaključak

U okviru vukovih napada na stoku, a da ju pas obično ne napada, odnosno u okviru pretpostavljene dihotomije „divlje“ : „pitomo“ i „dalje“ : „bliže“, potvrđuje se da se veća stabilnost praie. riječi za vuka i izrazitija sklonost zamjeni praie. riječi za psa u ie. jezicima slažu s tom dihotomijom: premda je izvorno više odraza riječi za psa nego onih za vuka, kasnije su zamjene riječi za psa češće. Također, sa stanjem u tom paru uglavnom se slaže i stanje u parovima 'vepar' : '(domaća) svinja' i 'tur' : 'bik', odnosno u tim trima parovima gdje su postojale zasebne riječi za divlju i za domaću životinju uslijed izrazitije razlike u njihovu fizičkom izgledu, podudara se da je u praie. bilo više riječi za divlju nego za domaću životinju, javlja se gotovo beziznimna tendencija dobivanja zn. domaće životinje tvorbom i riječi za divlju životinju bolje se čuvaju od onih za domaću životinju. U parovima 'divlji konj' : 'konj' i 'planinska koza' : 'koza', gdje ne postoje različite riječi za divlju i domaću životinju uslijed izostanka (veće) razlike u njihovu fizičkom izgledu, opisne su sveze za divlju životinju novijega postanka. One se dijelom prenose i na parove 'vepar (divlja svinja)' : 'svinja' i 'tur (divlje govedo)' : 'bik', pričem su u potonjem slučaju razlozi pojave opisne sveze i pov. naravi jer se riječ *tur* danas rijetko koristi (uslijed izumrijeća tura početkom XVII. st.), te ju pomalo istiskuje opisna sveza *divlje govedo*, što nije slučaj glede *vepar* jer ta riječ postoji frekvencijski sinonimno uz opisno *divlja svinja*.

²⁵ Anić (2003: 1635) i *HJP* navode tu riječ u izvornom zn.

Bibliografija

- Anić, V. (2003). *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Prir. Lj. Jojić. Zagreb: Novi Liber.
- Beekes, R. and Van Beek, L. (2010). *Etymological Dictionary of Greek*. Ed. A. Lubotsky. Leiden, Boston: Brill.
- Buck, C. D. (1949). *A Dictionary of Selected Synonyms in the Principal Indo-European Languages*. Chicago, London: The University of Chicago Press.
- Calude, A. S. and Pagel, M. (2011). How do we use language? Shared patterns in the frequency of word use across 17 world languages. *Philosophical Transactions B*, 366 (1567), 1101–1107.
- Gamkrelidze, T. V. and Ivanov, V. V. (1995). *Indo-European and the Indo-Europeans: A Reconstruction and Historical Analysis of a Proto-Language and a Proto-Culture*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter.
- Gluhak, A. (1993). *Hrvatski etimološki rječnik*. Zagreb: August Cesarec.
- Hrvatski jezični portal = HJP – tur*. <http://skr.rs/z0jK> (16. 9. 2024).
- Hughes, A. J. (2012). On substantiating Indo-European *w^hos „wolf“ in Celtic, Continental and Insular. *Études celtiques*, 38, 165–173. <http://skr.rs/z0je> (16. 9. 2024).
- IE-CoR – dog*. <http://skr.rs/z0jE> (16. 9. 2024).
- Jelaska, Z. (2008). LJUBIŠ LI ME? TI ZNAŠ DA TE VOLIM (O bliskoznačnicama i raznoznačju). U: S. Mirković (ur.), *Babićev zbornik*. Slavonski Brod: Ogranak Matice hrvatske u Slavonskom Brodu, 125–170.
- Jelaska, Z., Baričević, V. (2012). Leksička jednostavnost i značenjska složenost rječnika Ivanova evanđelja. *Lahor*, 1(13), 102–137.
- Kapović, M. (2008). *Uvod u indoeuropejsku lingvistiku*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Ladan, T. (2004; 2010). *Osmojezični enciklopedijski rječnik: hrvatski, ruski, engleski, njemački, francuski, talijanski, španjolski, latinski*. Dijelovi P–Prih i T–Ž. Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“.
- Mallory, J. P. and Adams, D. Q. (eds.). (1997). *Encyclopedia of Indo-European Culture*. London, Chicago: Fitzroy Dearborn Publishers.
- Mallory, J. P. and Adams, D. Q. (2006). *The Oxford Introduction to Proto-Indo-European and the Proto-Indo-European World*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Martirosyan, H. K. (2009). *Etymological dictionary of the Armenian inherited lexicon*. Leiden Indo-European Etymological Dictionary Series, Volume 8. Leiden: Brill.
- Matasović, R. (2001). *Uvod u poredbenu lingvistiku*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Matasović, R. (2008). *Poredbenopovijesna gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Matica hrvatska.
- McColl Millar, R. (ed.). (2015). *Trask's Historical Linguistics*. London, New York: Routledge.
- Olsen, B. A. (1999). *The Noun in Biblical Armenian: Origin and Word-Formation*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter.
- Piowarczyk, D. R. (2021). O možliwej indoeuropejskiej etymologii wyrazu *pies*. *Polonica*, XLI, 51–59. <https://dx.doi.org/10.17651/POLON.41.4>. (16. 9. 2024).
- Raffaelli, I. (2012). The Conceptual Category of 'Light' in Croatian: A Diachronic Perspective. In: M. Brdar, I. Raffaelli and M. Žic-Fuchs (eds.), *Cognitive Linguistics between Universality and Variation*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 387–413.

- Ringe, D. A., Warnow, T. and Taylor, A. (2002). Indo-European and computational cladistics. *Transaction of the Philological Society*, 100, 59–129.
- Swadesh, M. (1950). Salish Internal Relationships. *International Journal of American Linguistics*, 16(4), 157–167.
- Swadesh, M. (1971). *The Origin and Diversification of Language*. Ed. J. Sherzer. Chicago – New York: Aldine-Atherton.
- Sweetser, E. (1990). *From etymology to pragmatics*. Cambridge, New York, Port Chester, Melbourne, Sydney: Cambridge University Press.
- Tadmor, U., Haspelmath, M. and Taylor, B. (2010). Borrowability and the Notion of Basic Vocabulary. *Diachronica*, 27(2), 226–246.
- Vrančić, F. (1995). *Život nikoliko izabranih divic*. Priredio: Lj. Jonke, J. Lisac i M. Šokota. Šibenik: Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“.
- Vidović Bolt, I., Barčot, B., Fink Arsovski, Ž., Kovačević, B., Pintarić N. i Vasung, A. (2017). *Rječnik hrvatskih animalističkih frazema*. Zagreb: Školska knjiga.
- World Loanword Database = WOLD. <http://skr.rs/z0jU> (16. 9. 2024).
- Георгиев, В. И. (ed.). (2012). *Български етимологичен речник*. Том III. Крес – Мънго. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“.
- Лома, А. (2021). Срби и вуци у истраживањима Веселина Чајкановића. *Књижевна историја: часопис за науку о књижевности*, год. 53, бр. 174, 13–44.

An Etymological Analysis of the Words 'Wolf' and 'Dog' Under the Dichotomies "Wild" : "Domestic" and "Distant" : "Near" in the Context of Wolf's Attacks on Livestock Within Indo-European Languages with Emphasis upon the Croatian Language

Luka Velić

Summary

The article depicts the evolution of the Proto-Indo-European words for 'wolf' and 'dog' in Indo-European daughter-tongues. After a short survey of the existing literature on the evolution and substitutions of the inherited Proto-Indo-European lexicon, a relative stability of the word for 'wolf,' i.e., the fact that it is mostly preserved in the daughter-tongues, in comparison to the word for 'dog,' which has sometimes been substituted by younger words although it is still preserved in most daughter-tongues, are part of the analysis under the dichotomies "wild" : "domestic" and "distant" : "near." In these dichotomies, the first two components ("wild" and "distant") are given to a wolf, i.e., the word 'wolf,' while the other two components ("domestic" and "near") are given to a dog, or the word 'dog.' It will be striven to see whether the relative stability of the Proto-Indo-European word 'wolf' in the daughter-tongues resembles the fact that the wolf is indeed lexically thus perceived as wild

and distant, whilst by sometimes substituting the Proto-Indo-European word 'dog' in the daughter-tongues, the dog is seen as domestic and near to man, which should agree with the established dichotomies. In order to carry out such a conclusion, the dichotomy 'wolf' : 'dog' is compared with similar pairs 'boar' : 'pig' and 'aurochs' : 'bull' within the Proto-Indo-European language corpus.

Keywords: etymology, Proto-Indo-European 'wolf' and 'dog', Proto-Indo-European language, Indo-European daughter-tongues, lexical preservation and substitution, dichotomies "wild" : "domestic" and "distant" : "near."

Luka Velić

Institut za hrvatski jezik, Zagreb / Institute for the Croatian Language, Zagreb

E-mail: lvelic@ihjj.hr

<https://orcid.org/0000-0001-8561-2118>

Примљено/Received: 15. 1. 2025.

Прихваћено/Accepted: 7. 3. 2025.